

LAWRENCE DURRELL'İN ESERLERİNDE TÜRK İMGESİ Images of Turks in The Works of Lawrence Durrell

Ahmet KAYINTU¹

ÖZET

Bu çalışma Avrupalı olmayan öteki olarak Türklerin Lawrence Durrell'in eserindeki imgesini araştırmayı amaçlamaktadır. Durrell eserlerinde kültürel farkın nasıl kaçınılmaz bir şekilde cinsel farkın temsillerine bağlı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Durrell'in Avrupalıları sömürgeci güç, cinsel iktidara sahip ve ötekinin mekânlarına kolayca nüfuz ederken Türkler dışlaştırılmış, hadımlaştırılmış, aşağılanmış olarak temsil edilirler.. Avrupalı beyaz adam imgesi öteki olan Türk imgesinin olumsuzlanmasına dayanır. Aynı şekilde, İstanbul insani değerlerin kaybolduğu, bireylerin kurnazlık veya sahtekârlık becerilerine göre yaşamlarını sürdükdleri çürümüş ve yozlaşmış bir kent olarak temsil edilir.

Anahtar Kelimeler: Lawrence Durrell, Türkler, Afrodit'in Başkaldırısı

ABSTRACT

This study seeks to explore the images of Turks as a non-european other in the works of Lawrence Durrell. In his works, Durrell shows how representations of cultural difference are inextricably linked to representations of sexual difference. Thus Durrell's Europeans are surrounded with an aura of colonial power, erotic potency, and easy penetration into the spaces of the other while Turks are represented as feminized, emasculated and humiliated. The images of the European White man and non- are dependent on the negative image of Turks ,the other. In exactly the same way, Istanbul is presented as a city of decadence and decay, a place where decent human values broken down and where individuals survive by their wits ability to dodge or swindle.

Key Words: Lawrence Durrell, Turks, The Revolt of Aphrodite

GİRİŞ

Lawrence Durrell (1912-1990) İngilizlere yurtdışında çeşitli düzeylerdeki resmi görevlerle hizmet etmiş ve belli bir ölçüde bu sorunların içinde bulunmuş, o ortamı ve atmosferi solumuş biri olarak, İngiliz Sömürge politikalarının bizzat içinde yer almış ve bu politikalara

¹ Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kayıntu, Bingöl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi. akayin76@hotmail.com

görüş ve önerileriyle müdahil olmuştur.² Durrell, yaşamının bir döneminde kendisini ne kadar İngiltere'yle özdeşleştirmekten kaçınmış ve İngiliz sömürge politikalarına karşıymış gibi görünse de, gerek İngiltere'nin dış ülkelerdeki temsilciliklerinde, konsolosluklarında ve çeşitli düzeylerdeki yurtdışı görevlerde bizzat bulunmak suretiyle, gerekse eserlerinde bu politikaları savunarak söz konusu sömürgeci politikalara hizmet etmiş ve bu bakımdan oryantalist, sömürgeci olarak nitelendirilmiştir. Bir söyleşide Lawrence Durrell, "*Ben kalben sömürgeci olduğumu düşünüyorum*" der.³ Herbrechter'a göre Durrell, romanlarında emperyalist⁴, ırkçı⁵, anti-semitist,⁶ ve faşist ideoloji ile flört eden bir portre çizer. Edward Said'e göre oryantalizm Batı ile Doğu arasında epistemolojik ve ontolojik ayırım kuran bir söylem olarak tanımlanır. Bu ayırımın temelinde Doğu'nun, Batı'nın sahip olduğu bireysel, toplumsal ve kültürel özelliklerden yoksun olduğunun kabul edilmesiyle sağlanır. Söylemsel bir strateji sayesinde, Batılı olmayan toplumlar, zaman içinde geriye itilerek, 'ilkel' veya 'geri' olarak kurulurlar. Özne kendini kendisine ötekine dolayım ile temsil eder ve ötekini kendinin kategorik karşıtı, radikal inkâr ve reddi olarak anlamlandırması sayesinde kendini evrensel ve başat özne olarak kurar. Öteki, öznenin kuruluşunun zorunlu bir ögesi olduğu halde, özne kendisini bu farkı inkâr etmesi sayesinde kurabilmektedir. Said'in tanımlamasına göre oryantalizm: Doğu dünyasını baskı altında tutmaya yarayan, çirkin 'Batı' emperyalizmi tezgâhının temsilcisi, ifadesi de değildir. Daha çok jeopolitik bilincin araştırma metinlerine, estetik, iktisat, dağılımıdır... Yaratılıp kalıcı kılınan bir 'çıkarcı' öbeğinin de işlenip inceltilmesidir.⁷... Oryantalizm son kertede gerçekliğin siyasal bir tasavvuruydu.⁸... Psikolojik açıdan Oryantalizm, bir paranoya biçimidir ve farklı türden, sözgelimi normal tarih bilgisinden farklı türden bir bilgidir.⁹ ... Yani oryantalizm, görünüşte Şark'a uygun mecburiyetlerin, bakış açılarının ideolojik egemen olduğu düzenlenmiş ya da Şark'a özgü kılınmış bir yazım, tasavvur, araştırma tarzı olarak görülebilir. Şark, birtakım ayrımlaşmış usullerle öğretilir, araştırılır, yönetilir, hükme bağlanır... Doğu hakkında dile getirebilecekleri bakımından her

² Stefan Herbrechter, *Lawrence Durrell, Postmodernism and the Ethics of Alterity. Post modern Studies 26. Amsterdam, Rodopi, 1999, s. 266.*

³ Harry T. Moore, *The World of Lawrence Durrell*, E.P. Dutton & Co., New York, 1964, s. 156.

⁴ Herbrechter, *Lawrence Durrell, Postmodernism and the Ethics of Alterity*, s. 273.

⁵ Herbrechter, *a.g.e.*, s. 272.

⁶ Herbrechter *a.g.e.*, s. 296.

⁷ Edward Said, *Şarkiyatçılık, Batı'nın Şark Anlayışları*. Çev: Berna Ülner, Metis Yayınları, 1995, s. 21.

⁸ Said, *a.g.e.*, s. 53.

⁹ Edward Said, *Şarkiyatçılık*, s. 82.

Avrupalının sonuçta ırkçı, emperyalist... Etnik merkezci olduğunu söylemek yerinde olur.¹⁰ Said'in çalışması basitçe Avrupa'nın Doğu'yu nasıl temsil ettiğiyle ilgili değildir; bu çalışma aynı zamanda daha genel kuramsal ve politik sorunları gündeme getirir. Said, oryantalist metinlerin doğu'yu ırksal, kültürel, politik ve coğrafi bir bütünlük olarak nasıl kurduğunun zengin bir panoramasını sunarak, kültürel ve cinsel farkın kurulmasının gerisinde yatan şeyin Batı'nın kendisini kendinden menkul, özerk ve hükümlan bir özne olarak kurmasına yardımcı olacak hudutları çizme arzusu olduğunu gösterir. Ben ve öteki arasındaki diyalektik ilişkiyi göstermek üzere oryantalist söylemin en temel tekniği olan Batı ve Doğu arasında kurulan ikici karşıtlıklara dikkatimizi çeker.

Said, oryantalist metinlerin Doğu'yu ırksal kültürel, politik ve coğrafi bir bütünlük olarak nasıl kurduğunun zengin bir panoramasını sunarak, kültürel ve cinsel farkın temsil edilmesine ve ötekiliğin söylemsel olarak kuruluşuna ilişkin bir zemin sunar. Doğulu öznenin kurulmasının gerisinde yatan şeyin Batı'nın kendisini kendinden menkul, özerk ve hükümlan bir özne olarak kurmasına yardımcı olacak hudutları çizme arzusu olduğunu gösterir. Ben ve öteki arasındaki diyalektik ilişkiyi göstermek üzere oryantalist söylemin tekniği olarak Batı ve Doğu arasında kurulan karşıtlıklara dikkatimizi çeker. Doğu hakkında bilgi üretme süreçleri ile Doğu kültürlerinin sömürgeci güçlerin tahakkümü altına alınma süreçleri birbirine tezat oluşturmaz. Bu açıdan, Doğu'nun doğululuğu, 'doğal' ve verili bir durum değildir. Said oryantalist söylemin etkisinin Doğu'nun Batı'nın özne konumunun yerinin tanımlanmasına ve pekişmesine yardımcı olacak bir formülasyon sunmak, Doğu'ya bir şekil, kimlik vermek ve Batı'ya göre tali rolünü vermek olduğunu belirtir.¹¹ Bir başka ifadeyle, Doğu'nun hakikatinin, kimliğinin veya gerçekliğinin oryantalist söylem tarafından kurulmuştur. Doğu, oryantalist söylemin bizzat kendisi tarafından şehvetin, despotizmin, mistik dinselliğin, cinsel olarak dengesiz Arapların, irrasyonelitenin yeri olarak kalır. Doğu, tam da bu tanımlayıcı ve müdahaleci söylemler tarafından *doğululaştırılır*.

Bu doğululaştırma ve ötekileştirme sürecinin önemli bir etkenlerinden biri, cinsellik sorunun fark temsilleri ile eklemlenmesidir. Ötekiliğin söylemsel kuruluşu aynı anda hem cinsel hem de kültürel farklılaşma biçimleri aracılığıyla gerçekleşir, çünkü cinsel fark sömürgeci özne kuruluşunda temel bir öneme sahiptir. Batılı özne oluş süreci, basitçe homojenleştiren ve tek tipleştiren bir süreç değil, aynı zamanda farklılaştıran da bir süreçtir. Oryantalizmin ve ardından yapısöküm ve psikanalizin özne kategorisine yönelttiği eleştiriler, öznenin Avrupalı,

¹⁰ A.g.e., ss. 214-215.

¹¹ Edward Said, *Orientalism*, s.72

erkek ve burjuva olarak tarihsel bir kurgu olduğunu gösterdi. Bu durum aynı zamanda öznenin hükümler ve evrensel olarak kurulduğu süreçler olduğunu da gösterdi. Bu Avrupalı, erkek ve burjuvazi, hükümler ve evrensel özne, kuruluşunu tamamlamak için kendisini ondan ayırt edeceği başka bir kavramı veya koşulu gerektirir. Söz konusu öznenin evrensellik ve özerklik konumu pekiştiren koşul, varlığı bastırılmış veya unutulmuş olan "öteki" kavramıdır. Özellikle Avrupalı ve erkek olarak kendisini tayin eden öznenin yeri, öteki olarak işaretlenen öznenin özelliklerinin tam tersi özellikler atfedilir. Mitchell'a göre, "dışarıda olan, paradoksal bir biçimde Batı'yı Batı yapan şeydir; dışlanmış, ama aynı zamanda Batı'nın kimliğinin ve gücünün ayrılmaz bir parçasıdır".¹² Böylece öteki, bir yandan ötekinin kıyaslandığı bir öge getirilir, diğer yandan, öznenin radikal olarak farklı bir durumda kalır. Öznenin yeri, ötekinin (kadının) farklı (duygusal, zayıf, irrasyonel, bağımlı, vs.) olarak işaretlenmesi sayesinde boş bir yer haline getirilir. Öteki öznenin sahip olduğu özelliklerden yoksundur ancak aynı zamanda öznenin istikrarlı konumuna bir tehdit oluşturmaktadır.

Said'in Oryantalist tanımına tamamen uyumlu bir portre çizen Durrell'in Doğuluları söz konusu etme biçimi Doğulular tarafından, örneğin Mahmud Manzaloui ifadeleriyle ırkçı, önyargılı ve sömürgeci olarak nitelendirilirken,¹³ İngiliz okurlar ve eleştirmenler tarafından Doğulu ve Hintli yaşamına olan sevgisi ve farklılıklara karşı anlayışı olarak dile getirilmiştir. Örneğin, *Rosalind Gwynne*, Durrell'in ırkçı ve sömürgeci olarak nitelendirilebileceğini, ancak yine de sömürge yönetimi altındaki halkın bireylerini ve kurumlarını sevecen ve anlayışlı bir şekilde resmettiğini ileri sürer.¹⁴ James Gifford, "*İskenderiye Dörtlüsü, öteden beri Batılı zihinlerde yer eden Müslüman dünyaya ilişkin yerleşik düşünceleri dile getirmesi bakımından Oryantalist bir eserdir*"¹⁵ der. Durrell'in eserlerinde Doğu, öteden beri şu niteliklerle öne çıkar: Doğu'nun, şehvet düşkünlüğü, zorbalık eğilimi, sapkın zihniyeti, savsaklama alışkanlığı, geriliği. Ancak özellikle on dokuzuncu yüzyılın sonlarından itibaren artık Doğu'nun; haremler, prensesler, prensler, köleler, cariyeler, dansözler, köçekler, şerbetler, afrodisyaklarla dolu şehvetli dünyası, Batılı için cinsel fantezilere sığınıp yaşamdan kaçmak

¹² Timothy Mitchell, *Colonising Egypt*. University of California Press, 1988, s. 166

¹³ Alan Warren Friedman, (ed). *Critical Essays on Lawrence Durrell: Critical Essays on British Literature*. Boston, G.K. Hall & Co., 1987, s. 155.

¹⁴ Rosalind Gwynne, "Islam and Muslims in the Alexandria Quartet", *Deus Loci: The Lawrence Durrell Journal* 5, 1997, ss. 90-102.

¹⁵ James Gifford, "Reading Orientalism and The Crisis of Epistemology in The Novels of Lawrence Durrell" *CLC Web. Comparative Literature and Culture: A WWWeb Journal* 1, 1999, s. 3. <<http://www.arts.ualberta.ca/clcwebjournal/clcweb99-2/gifford99.htm>>.

için başvuru bir yer oldu. Doğu ile ahlak dışı cinsellik arasında açıkça bir bağlantı kurulmuştur. Doğu üzerine yazan veya Doğu'ya giden her yazar bu arayışta yerini almıştır. On dokuzuncu yüzyılda bu eğilimin yerleşmesinde Avrupa'da meydana gelen toplumsal değişimin etkili olduğu görülmektedir.

Said bu değişimin, bu yüzyılda burjuva sınıfının yükselişiyle birlikte, Avrupa'da cinselliğin önemli oranda kurumsallaşmasıyla bağlantılı olduğu görüşündedir: “Hem “özgür cinsellik” diye bir şey yoktu hem de toplum içindeki cinsellik, ayrıntılı ve kuşkusuz zorlayıcı bazı yasal, ahlaki, hatta siyasal ve iktisadi yükümlülüklerden oluşan bir ağla sarılıydı. Doğu da Avrupa'da edinilemeyen cinsel deneyimlerin aranabileceği bir yer oldu.”¹⁶ Bu açıdan Doğu, Batılılar için cinsel yaşamın daha sefil ve suçluluk duymadan yaşayacakları yerdir. Çağdaş İngiliz yazınında Durrell'in Mısır *İskenderiye Dörtlüsü*'ne sahne olan Mısır ile Paul Bowles'in *The Sheltering Sky* adlı romanına konu olan Fas, yoğun cinsel çağrışımlarıyla öne çıkarlar. Gerard de Nerval de, Kahire üzerine konuşurken “şehrin kendisi de tıpkı içinde yaşayanlar gibi, en gölgeli sığınma yerlerini, en tatlı iç mekânlarını bize ancak derece derece açığa çıkarır” der.¹⁷ Oryantalist bakış açısından kadın “gizemli Doğu'nun en karakteristik yönünü, en özsel doğu'yu simgeler. Bu açıdan oryantalizm, sadece Doğulu toplumlar hakkında bilgi sağlamak demek değildir; Avrupalının doğulu olanı kendi ters imajı olarak veya “Batı'nın dışarı” olarak kodlamasını mümkün kılan ve “mutlak farkların” kurulmasına imkân tanıyan bir söylemdir. Çünkü Oryantalizm kavramının bilim ve yazın dünyasında kullanılmasına, ilk kez ortaya attığı bu düşünce ile ön ayak olan Edward Said, Doğu hakkında yazan, ders veren veya Doğu'yu araştıran kişiyi oryantalist, yaptığı işi de oryantalizm¹⁸ olarak ifade eder. Said, bu terimin sınırlarının hem çok belirsiz ve genel olduğunu hem de on dokuzuncu yüzyıl ile yirminci yüzyıl başı *Avrupa sömürgeciliğinin kibirli yönetici tutumunu anıştırdığını* sözlerine ekler.

Rana Kabbani Doğu'nun, zenginlikle aylıklık ve cinsel deneyimlerin birleştiği bir yer olarak görülmesi sürecini on dokuzuncu yüzyıldan çok önce, Haçlı seferlerine dek geriye götürür. Her türlü ahlaksız cinsel deneyimin mubah sayıldığı Doğu'nun, Batılılar için özgürlük ülkesi olduğu görüşündedir.¹⁹ Burada kadınlar erkek egemen bir

¹⁶ Edward Said, *Kültür ve Emperyalizm*. Çev. Necmiye Alpay, İstanbul, Hil Yayın, 1998, s. 202.

¹⁷ Gerard de Nerval, *The Women of Cairo, Scenes of Life in Orient*, Cilt 1, Londra: George Routledge and Sons, 1929, s. 3-4.

¹⁸ Edward Said, *Şarkiyatçılık, Batı'nın Şark Anlayışları*. Çev. Berna Ülner, Metis Yayınları, 1995.

¹⁹ Rana Kabbani, *Europe's Myth's of the Orient*, Indiana UP, Bloomington, 1986, s. 67.

dünyanın hayal gücünün ürünü olarak sınırsız şehvetin ifadesi olup, hepsi de aptal ve arzudurlar. Batılının zihin dünyasında Doğu, kendi ülkesinde yaşayamadığı, erotizmin her türünü deneme olanağı bulduğu ve cinsel fantezilerini gerçekleştireceği bir sahnedir. Said'in kategorik bir ayırımla 'örtük' şeklinde nitelendirdiği bu oryantlizmin, dünyanın garip bir eril algılanışını teşvik ettiğini ve oryantlizmin kendisini ve konumunu cinsiyetçi bir körlükle ele aldığını ifade eder.²⁰ Nerval'in ve Flaubert'in metinlerinden söz ederken, bu metinlerde Doğulu kadın temsillerinin, Doğu ve cinsellik arasında kurulan düzenli çağrışımlara dikkat eder:

*Flaubert'in, gerek heyecan verici gerekse hayal kırıklığın uğrattığı Doğu deneyimlerinin tümüne örülmüş şey, neredeyse Doğu ve cinsellik arasındaki düzenli çağrışımdır. Bu çağrışımı yapmakta Flaubert, Doğu'ya ısrarlı Batılı yaklaşımın ne ilk ne de en abartılı örneğidir. Doğu'nun yalnızca verimliliği değil, aynı zamanda cinsel bir vaadi (ve tehdidi), yorulmaz bir cinselliği, sınırsız arzuyu, derin üretken enerjiyi çağrıştırdığı üzerine spekülasyonda bulunabiliriz; ama bu, sıklıkla ortaya çıkmasına rağmen, ne yazık ki, benim incelememin alanına dâhil değil. Yine de bunun karmaşık tepkiler üreten, hatta bazen oryantlistlerde korkutucu bir kendini keşfetmeye neden olan önemli bir şey olduğunu kabul etmeliyiz; Flaubert bu konuda enteresan bir örnektir.*²¹

Batılıların Doğulu kadınlarla ilgili saplantısını açıklamak için pek çok neden vardır: Bunlar arasında "geri kalmış" Doğu'yu ve onun kadınlarını medenileştirmek, modernleştirmek ve böylece özgürleştirmek bunlardan en yaygın olanlarıdır. Bunlar politik amaçların sadece yüzeydeki görünümleridir. Joan Copjec'e göre bu saplantı ancak fantezi ile açıklanabilir:

*Bu fantezinin sermayesi, bu hacimli kumaşın örttüğü ve bu yolla gizlenen, sömürge öznesinin yaşadığı varsayılan zevk fazlası ve gereksiz hazdır. Fantezi kavramı, Lacan'ın cinsel fark ve erkekle olan ilişkisi anlatısında kilit bir öneme sahiptir. Kadının ötekileştirilmesi erkeğin fantazi imgesi olarak temsil edilmesiyle yakından ilgilidir. Oryantalist bakış açısından kadın "gizemli Doğu'nun en karakteristik yönünü, en özel doğu'yu simgeler."*²²

Oryantalist bir yazar olarak Durrell'in eserlerinde Doğu'nun gizemi, vahşeti, şiddeti ve şehvetini görmekle birlikte, bu eserlerin oryantlist söylemdeki esas konumunu cinselliğe yaklaşımında bulmak olanaklıdır. Durrell'in eserlerinde sömürgeci ve sömürülen arasındaki fark, cinsel açıdan güçlü olanla iktidarsız arasındaki farka indirgenir.

²⁰ Edward Said, *Orientalism*, s. 184.

²¹ Edward Said, *Orientalism*, s. 188.

Batılının cinsellik de dâhil olmak üzere her anlamdaki güç gösterisi karşısında, bu özelliklerden yoksun olan Doğulu, üzerinde söz konusu güç gösterisinin denendiği bir objeye dönüşür. Durrell'in eserlerinde Batılı erkekler, güçlü erotik eğilimler taşırken, Batılı kadınlar hiçbir zaman cinsel kimliklerine uygun istikrarlı davranışlar sergilemezler. Doğu'da cinsel fantezilerini uygulamaya koymaya çalışan karakterlerin neredeyse tamamı Avrupalıdır. Hepsi, kendi ülkelerinde bir şekilde engellenmekten dolayı, aradıkları hazzı bulmak ümidiyle Doğu'ya gelmişlerdir. Ayrıca kendilerindeki merak duygusunu Doğu'ya yansıtmaktadırlar. Doğu'nun içine girme ve böylece onun hakikatini, asli kimliğini ortaya çıkarma ve haremın yasaklı mekânına girme arzusu oryantalist söylemi oluşturan temel mecazlardan biridir. Bu mekân Batılı özneyi harekete geçiren güç, Doğu'ya duyulan nostaljinin ifadesidir. Doğu'yu tam olarak kavramak, onun hakikatini ortaya çıkarmak için bu alanı görmesi gerektiğine inanmıştır. Batılı özne, Doğu'nun en görkemli, hoş yönlerini bu harem denilen kapalı, ev içi mekânda arar.

Doğu'yla özdeşleştirilen kadının mekânı da dışarıya ve yabancılara kapalı olduğu ve dolayısıyla nüfuz edilemediği için, bu durum Batılı erkeğe sınırlarını hatırlatır ve eksikliğini gösterir. Bundan sonrası Batılı özne için mücadele alanıdır.²³ Ancak Batılı erkek özne, bu gizemli ve erişilmez Doğu'nun kapalı ve gizemli mekânına ulaşmakta ısrarlı olduğundan, mümkün olan her yola başvurmaya karardır. Doğu'ya özgürce seyahat etme ve burada gönlünce hareket etme özgürlüğüne karşın, söz konusu mekâna ve gizeme nüfuz edememenin yol açtığı bu eksiği ortadan kaldırmanın aracı olarak oryantalist ve eril arzu, bir tatmin aracı olarak, bu kapalı perde ardında yaşadığı şehvetli cinsellik üzerine varsayımlarda bulunmaktan başka bir çözüm bulamaz. Bu konuda hareme ve onun içinde yaşananlar hakkında Batılı öznenin güvenilir kaynağı, Batılı kadının, haremın yasak mekânına ve buradaki kadınların günlük yaşamlarının ayrıntılarına ilişkin anlatımları önem kazanır. Gautier, bunu şu şekilde ifade eder: “Gerçekten otantik bilgi edinmek için uygulanacak tek yöntem haremle alınan ve oraya ulaşan Avrupalı bir hanımefendiden gördüklerini size dürüstçe aktarmasını rica etmektir.”²⁴

Durrell, yazarlık serüveninde çocukluğundan itibaren belirli dönemlerde ve şartlara bağlı olarak kimi yazarların daha fazla etkisinde kalmış, bunlardan bazıları geçici bir hevesten ibaret kalmış kimileri ise kendisine adeta model olacak ve etkileri yaşamı boyunca devam edecek kadar uzun süreli olmuştur. Bunların başında, kendisi gibi İrlanda asıllı bir İngiliz olarak Hindistan'da doğmuş ve tıpkı Durrell gibi mutlu

²³ Edward Said, *Orientalism*, s. 188.

²⁴ Theophile Gautier, *Constantinople*, çev. Robert H. Gould, New York: Henry Holt and Company, 1875, s. 192.

çocukluk yaşantılarını bağrında taşıyarak büyümüş, neredeyse Durrell'la aynı kaderi paylaşan Rudyard Kipling gelir. Kipling'in Durrell üzerinde çok önemli etkileri olmuştur. Bunlardan biri çocukluğunun başucu kitabı olarak benimsediği *Kim*'in, Durrell'in gözlerini dünyaya ve yaşadığı çevreye açmasında oynadığı roldür. Ancak Durrell'in, çocukluk kitabı olarak benimsediği Rudyard Kipling'in *Kim*'i, İngiliz yazınında olduğu kadar, yazarının yaşamında ve kariyerinde emperyalizmi ve sömürgeciliği savunan, eşine az rastlanır bir kitaptır. Edward Said, Kipling'i "ondan daha emperyalist ve gerici olanı az bulunur"²⁵ bir yazar olarak tanımlar. Hindistan'da doğmuş olan Kipling, Britanya İmparatorluğunun bu ülkedeki yaklaşık dört yüzyıllık sömürgeci yönetimini savunarak haklı göstermek amacıyla Hindistan üzerine yazan ve bu ülkenin Britanya İmparatorluğu için taşıdığı anlamı, önemi dile getiren William Jones, Edmund Burke, William Makepeace Thackeray, Jeremy Bentham ve Stuart Mill ve daha birçok yazardan biridir.

Ayrıca Durrell emri altında çalıştığı ulusu İngilizlerin penceresinden Ortadoğu halklarına ve Türklere ön yargılı, 'düşman' gözüyle bakmıştır. Durrell'in sömürgeci yaklaşımının kendisinden önceki yazarlardan önemli bir farkla ayrıldığını söylemek olanaklıdır. Durrell'in Doğu'ya yaklaşımının temelini, sömürgeci anlayışla birlikte cinsellik özellikle de eşcinsel yaklaşım oluşturur. Bunun yanı sıra Batının Doğuyu "öteki"leştirerek yine Doğuyu gönül maceralarının ve gizemli cinsel bir merakla algıladığını da eklemek gerekir.

Durrell, cinselliğin sapkın halleri üzerinden 'Doğu'yu aşağılayarak tanımlar. Cinsel yönelimleri normal dışı ve sapkın olarak ortaya çıkan ve romanlarının karakterlerini oluşturan bireylerin hepsi Üçüncü Dünyada yaşayan fakat Avrupalı olan insanlardır. Bu durum, Durrell'in mekânın karakterleri ortaya çıkardığı yönündeki teziyle de paralellik göstermektedir. Durrell'in 'Doğu'su, Batılıların meraklı bakışları ve cinsel heveslerinin penceresinden, gizemli, cinsel bakımdan başka yerde doyurulmayan ve tadına varılmayan şehvi arzuların tatmin edildiği bir yerdir. Söz konusu Doğu olduğunda Durrell'in karakterleri mekândan yani Doğu'dan olduğu kadar birbirlerinden de etkilenirler ve mekânın rengine bürünürler.

Durrell, sömürgeci bir anlayıştan hareket ederek bütün Doğulu ulusları ve ülkeleri sömürge olarak görür ve onları şehvetten ve cinsellikten başka bir şey düşünmeyen, zaten bu ülkelerin mekânlarının da bu insan karakterini ortaya çıkaran bir kültürde olduğunu düşünür. Üstelik bu ortama dâhil olan uygar Avrupalı medeniler dahi bundan nasibini alır ve normal dışı, sapkın cinsel kişilikler geliştirirler. Fakat

²⁵ Edward Said, *Kültür ve Emperyalizm*, çev. Necmiye Alpay, İstanbul: Hil Yayın, 1998, s. 25.

Durrell'da Doğulu ve Üçüncü Dünyalı insanlar sadece sapkın ve cinsel yapıları ve tercihleriyle değil, aynı zamanda insanlıklarını kaybetmiş ve değerlerini yitirmişlerdir. *Afrodit'in Başkaldırısı*'nda kadınlar fuşşa bulaşmış, erkekler ise hadımlaştırılmışlardır. Bu durumun, sömürgeci ve efendilik taslamaktan çok daha fazla bir anlam ifade eder: Bu eserinde Durrell, Türk kadınlarını fahişeleştirerek ve de güç ve iktidarın sembolü olarak algılanan erkekleri de hadımlaştırarak, bu güç ve iktidar algısının içini boşaltıp onursuzlaştırmak suretiyle aşağılamak üzerine kurulmuştur. Durrell bununla da yetinmeyerek kimlik ve kişiliklerini iğdiş ettiği insanları dişileştirerek cinsel obje haline getirir.²⁶ Durrell, *Kıbrıs'ın Acı Limonları*'nda da Türkleri sıklıkla sürüngen,²⁷ köpekbalığı²⁸ ve ejderhaya²⁹ benzetir. Örneğin imamı, hareketsiz kaplumbağaya³⁰ ve kertenkeleye,³¹ çakan şimşekleri de yine “Türkiye’den gelen ejderhalara,³² benzetir. Durrell, Türk olan cami imamının Yunanca konuşmasını tarif ederken, imamın hindi gibi ses çıkardığını söyler.³³ Türk polislerle Rum polisleri karşılaştırırken, Türk polisi uykulu, dilsiz gibi görünen, adeta konuşmaktan aciz, çaresiz, bezgin; Rum polis müfettişi ise çok şık, kusursuz bir İngilizce ile konuşan çok nazik biri diye betimlenir.³⁴ Tournay, Durrell’in özellikle imama ilişkin betimlemesini, tipik sömürgeci bir klişe olarak niteleyerek tepki gösterir ve “Durrell, nedense kendisinin de hiç Türkçe konuşmadığını aklından geçirmediğini”³⁵ anımsatır. Durrell’in Türk tarihine ve Sultan II. Abdulhamid başta olmak üzere tarihi şahsiyetlere bakışı da cinsellik merkezlidir. Durrell II. Abdulhamid hakkında “İçeri girip de kralı [II. Abdulhamid] yüzüne beyaz iskandil sürmüş, bir kadın gibi mücevherlere bürünmüş, odalıklarının arasında sürme çektiği gözleriyle, kıvrıkcık saçlarını tanıyarak, üzerinde bir kadın elbisesi, bıyıkları kesilmiş, teni pomatlarla öte yanda Batılı insanlar ruhsal, fiziksel ve cinsel anlamda sağlıklı ve dengeli bununla birlikte kuvvetli ve kudretli dolayısıyla ovulmuş, otururken görünce büyük bir şaşkınlığa uğradı. Göz kapaklarını da boyandıDoğululara ve Türklere karşı üstün olduğu imajını veren bir biçimde betimlenir. Durrell, Batının Doğuya kendisindeki eğilimlerin yansımalarını görmek amacıyla Doğuya yöneldiğini düşünür ve Batı’yı,

²⁶ Given, *a.g.m.*, s. 62.

²⁷ Durrell, *Bitter Lemons*, s. 48.

²⁸ Given, “ ‘Father of His Landscape’: Lawrence Durrell’s Creation of Landscape and Character in Cyprus”, s. 67.

²⁹ Durrell, *Bitter Lemons*, s. 54.

³⁰ Durrell, *a.g.e.*, s. 240.

³¹ *A.g.e.*, s. 241.

³² *A.g.e.*, s. 54.

³³ *A.g.e.*, s. 239.

³⁴ Durrell, *a.g.e.*, s. 41.

³⁵ Tournay, “Colonial Encounters: Lawrence Durrell’s *Bitter Lemons* of Cyprus”, s. 162.

Türklere karşı üstün olduğu imajını veren heteroseksüel erkek olarak tanımlar. *İskenderiye Dörtlüsü*'nde Darley'nin röntgeniciliği ve erkeklere duyduğu duygusal yakınlığı ve yatkınlığı dikkat çeker: “*Darley, Baltazar'ı yatağında başka erkekle olduğu halde ziyaret eder; Keat'sin vücudunu duş altında inceler ve bedenine arzulu bir şekilde dokunur.*”³⁶

Söz konusu durum, Batının içinde kendi bedenine ve bedensel arzularına yönelik merak duygusunu Doğulu bir vücutta keşfetme girişimidir. Bir diğer ifadeyle, Batının Doğuya olan ilgisi kendisini onun üzerinden keşfetmesi, tanınması ve tanımlamasıdır. Batıda Rönesans dönemine dek uzanan uzun bir resimli anlatı geleneğine göre, Avrupa dışında kalan kıtaların her biri birer kadın olarak betimlenir ve bunların keşfedilmeye, fethedilmeye, sahip olunmaya ve yağmalanmaya hazır olduğu ima edilir.³⁷ Kolonyal dönemin başlangıcından itibaren görselliğin eşlik ettiği bu gelenekte, kadın bedeni artık fethedilen ülkeyi simgeleştirir. Bu bağlamda, sömürgeleştirilen ülkelerin ağırlıklı olarak Asya ve Afrika'da yani Doğu'da bulunduğu düşünüldüğünde, Doğulu kadının bedenine sahip olmakla Doğu'ya hâkim olma süreçleri birbirine eşdeğerdir. Sömürgeci iktidarın kadının bedenini ele geçirmesi aynı zamanda sömürgeleştirilecek toprakların da ele geçirilmesinin bir metaforu olmuştur. Sömürgeciliğin hedefinin sömürge topraklarını önce bölgesizleştirmek ve daha sonra yeniden bölgeselleştirmek olduğuna göre, öteki kadının bedeninin de bu değişimde toplumsal ve simgesel açıdan yeni bir değişime ve yoruma tabi tutulduğunu söyleyebiliriz. Sömürge üzerinde iktidar kurmanın en temel aracı olan bilgi, beden üzerinde de iktidar kurma, onu denetleme, eğitime ve şekillendirme aracı olmaktadır. İktidar ve bilginin eklemlenme süreçleri konusunda feminist kurama da önemli açılımlar sağlayan Foucault'ya göre, beden iktidarın nüfuz alanının dışında değildir ve her zaman ve her yerde iktidar tarafından kurulur. İktidarın bir başka göstergesi olan cezalandırmanın da beden üzerinde uygulanması, bedenin zorlanması ve baskılara maruz bırakılması; bireyi hem bir hak hem de bir mal varlığı olarak kabul edilen bir özgürlükten yoksun bırakmanın bir ifadesidir.³⁸ İktidarın üzerinde kurulduğu zemin bedendir. İktidar ve bilgiyi birbirlerinin varoluşsal koşulları olarak konumlandıran Foucault, iktidarın öznenin maddiliğinde kurulduğu görüşündedir. Foucault'ya göre iktidarın, politik bir alanın içinde yer alan beden üzerinde son derece önemli bir etkisi vardır. İktidar ilişkileri beden üzerinde doğrudan müdahalede bulunmakta, onu

³⁶ Joseph A. Boone, “Mappings of Male Desire in Durrell's Alexandria Quartet”, *South Atlantic Quarterly*, 88, 1989, s. 92.

³⁷ Ania Loomba, *Kolonyalizm/Postkolonyalizm*, çev: Mehmet Küçük, İstanbul: Ayrıntı, 2000, s. 177.

³⁸ Michel Foucault, *Hapishanenin Doğuşu*, Çev: Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi: 1992 (3.Baskı), s. 43.

kuşatmakta, işaretlemekte, eğitmekte, işkence çektirmekte, törenlere zorlamaktadır. Beden hem üretken hem de itaatkâr bir beden olduğunda ancak yararlı bir nesne haline gelir.³⁹ İktidarın beden üzerindeki bu uygulamaları, onun beden üzerinden ürettiği bilgi sayesinde gerçekleşir. İktidar beden hakkında edindi bilgiyi, o bedeni denetlemekte, eğitmekte ve şekillendirmekte kullanır. İktidar, bilgi alanındaki dönüşümlere ve çeşitlenmelere göre dönüştürülür, yoğunlaştırılır tekrar düzenlenir. İktidar ve bilgi arasındaki bu etkileşimi sömürgeci söylemin Doğulu kadın temsiline uyarlamak mümkündür. Öteki olan Doğulu kadının bedeninin sömürgeci tarafından görünür kılınması, sömürgeci söyleme kendisini görünmez bir konum edinmesine olanak tanımıştır. Öteki kadının bedeni, yaşamı ve konumu görünür kılınırken, sömürgeci söylemin ve Batılı kadının hükümran özne konumu görünmez kılınmaktadır. Ve Batılı kendisindeki bastırılmış benlik duygusunu ortaya çıkarır. Edward Said'in eserinden on altı yıl öncesinden ve *Oryantalizm*'deki düşünceleri seslendiren, Durrell'in *İskenderiye Dörtlüsü* için kaleme aldığı eleştiri yazısında Batının Doğuya bakışını şu sözlerle dile getirmektedir: “*Doğu, Batının kendi fantezileri ve arzularını gösterime koyduğu bir tiyatro sahnesi olarak inşa edilmiştir.*”⁴⁰

Afrodit'in Başkaldırısı Adlı Eserinde Türkler

Durrell, Türkleri, fiziksel açıdan çirkin, kaba, erkekleri hadım edilmiş; karakter açısından yine uyuşuk, katil ruhlu, sahtekâr insanlar olarak aşağılar. Durrell'in kendi imgeleminde belirli özellikleri taşıyan mekânları kurgular ve buna uygun kişilik betimlemelerini ortaya koyar. Bir başka ifadeyle, Türkiye'ye atfedilen mekânlar da, o mekânlarda yaşayan Türkler de Durrell'in ürünüdür. Durrell, kökenleri daha eskilere dayanan fakat on sekizinci yüzyılda sistemli bir hale gelen oryantalist bakışın da ötesine geçer ve Türklerle ilgili hemen her konuda hakarete varan ifadeler kullanır. Örneğin Kıbrıs'ın Acı Limonları'nda Türklerin fiziksel özelliklerini tanımlarken, onları sürüngen,⁴¹ köpekbalığı⁴² ve ejderhaya⁴³ benzettir. Bir cami imamı, hareketsiz kaplumbağaya⁴⁴ ve kertenkeleye,⁴⁵ çakan şimşekleri de yine “Türkiye'den gelen ejderhalar

³⁹ Michel Foucault, *Hapishanenin Doğuşu*, s. 62.

⁴⁰ Derek Gregory, “Between the Book and the Lamp: Imaginative Geographies of Egypt 1849-50” *Transactions/Institute of British Geographers*, no 20, 1995, ss. 29-45.

⁴¹ Durrell, *Bitter Lemons*, s. 48.

⁴² Given, “ ‘Father of His Landscape’: Lawrence Durrell's Creation of Landscape and Character in Cyprus”, s. 67.

⁴³ Durrell, *Bitter Lemons*, s. 54.

⁴⁴ Durrell, *a.g.e.*, s. 240.

⁴⁵ *A.g.e.*, s. 241.

olarak nitelerken,⁴⁶ bu eserinde kadınların cinsel açıdan istismar edilmiş ve ikinci sınıf vatandaş konumuna itilmiş olduklarını; erkeklerin iğdiş edilmiş, çirkin, kaba dış görünüşleri ile son derece itici; fiziksel, cinsel ve zihinsel açıdan aşağı bir ırk olarak ifade eder. Ayrıca Türkleri cinselliğin sapkın halleri üzerinden tanımlar. Her tanımlama ve temsil; tanımlanan ve temsil edilenin nesnel doğasına bir müdahale olduğundan Durrell'in yaklaşımı da özünde indirgemeci bir niteliğe sahiptir. Durrell'a göre Türklerin sahip olduğu bütün bu olumsuz niteliklerin yakın bir gelecekte değişmesinin de yolu yoktur. Zira bunlar genetik özelliklerdir ve değişme olasılıkları da bulunmamaktadır. Ona göre Türkler, sosyal yaşamda dinin kuşattığı bir kısır döngü içerisine sıkışıp kalmış, genlerinde bulunan tembellekle de pasif durumda olan, adeta hareketsiz kalmış bir ırka mensup insanlardır. Batı yazınında oryantalizm söylemi ile eşcinsel şehvet arasında kuvvetli bir bağ vardır. Bu eserde Türkleri söz konusu eden Durrell'in Türkiye'yi görmeden, *Afrodit'in Başkaldırısı* için gerekli bilgileri Lord Kinross, Shelly Cox gibi arkadaşlarından edindiği, en çok G. Young'ın Constantinople adlı eserinden yararlandığı tespit edilmiştir.⁴⁷ Durrell, bu kitaptan 129 yerde alıntı yapmıştır.⁴⁸

Romanın başlarında bir Türk aileye mensup olan Fatma ile ilgili düşünceleri yazarın daha baştan Türkler hakkında sahip olduğu görüşlerini öğrenmemiz için yeterince ipucu vermektedir. Yazar, eser boyunca, Türkler konusunda özellikle cinsellik, şiddet ve fiziki görünüşlerinden hareketle alaylı ve hakaret dolu ifadeler kullanır. Fatma da öncelikle fiziksel görünüşüyle alay konusu edilmektedir:

*"Fatma diye bir Türk var ki." Fatma'nın ebatlarını göstermek için havada kollarıyla kocaman bir daire yaptı. "Fatma tam bir kahraman." Caradoc, kesmekte olduğu peyniri bana tavsiye etti. Bu Camembert İbrahim'in koynunda olmasa da o kahraman Türk'ün kullı koltuk altında çok uzun süre bekledi.*⁴⁹

Anlaşıldığı üzere, kahraman sıfatı, Durrell'in kullandığı anlamda bir iltifat ve gerçeğin ifadesi olmayıp, olsa olsa alaycı ve küçümseyici tavrının bir göstergesidir. Avrupalı Caradoc ile Fatma arasında alevlenir gibi olan bir aşk hakkında Durrell'in kullandığı betimlemeler yine Fatma hakkında ağır ifadelerle doludur. Burada aşkın bir tarafı olan Caradoc'un fiziksel ve karakter özelliklerinden söz edilmediği gibi, aksine bu durumun sadece Fatma için değil, Fatma'nın aile çevresi için de eşi bulunmaz bir lütuf olduğu öne sürülür. Fatma, Caradoc gibi Avrupalı

⁴⁶ A.g.e., s. 54.

⁴⁷ G. Young, *Constantinople*, Methuen, London, 1926.

⁴⁸ Richard Pine, *Lawrence Durrell: The Mindscape*. New York, St Martin's, 1994, s. 426.

⁴⁹ Lawrence Durrell, *The Revolt of Aphrodite*. London, Faber and Faber, 1974, s. 43-44.

birisiyle birlikte olduğu için şanslı olmalıydı. Bir oryantalist olarak Durrell için bu durum, efendi Caradoc ile köle Fatma ilişkisinden öte bir anlam taşımaz. Üstelik tarih boyunca sömürgecilik duygusuyla tanışmamış olan Türkleri, bu sınıfa giren Üçüncü Dünya ülkeleriyle – bilerek veya bilmeyerek- karıştırır ve bu arada Fatma’yı da, bu ülkelerin halklarını ve onların kadınlarını ikinci sınıf insan olduklarını özellikle vurgulamak için en sık başvurduğu sözcük olan “kara” sıfatı ile nitelemekte herhangi bir sakınca görmez:

*Caradoc, burada tam bir paşa gibiydi, Fatma kaybettiği aşkını onda çoktan bulmuştu. Ona [Fatma'ya] hem acıdım hem de takdir ettim, çünkü çiçek bozuğunun ona kazandırdığı sevimliliğe rağmen kadın kara, korkunç bir gul yabaniydi. O neşeli anaç gülüşünü bir dizi altın ve teneke diş süslüyordu.*⁵⁰

Caradoc, İngilizlerin ve Avrupalıların Doğuyu her türlü cinsel fantezilerin yaşandığı bir sahne olarak algılayan bir karakterdir. Batıların merakını kışkırtan harem, Doğu’da her türlü cinsel deneyimin serbestçe yaşandığı bir mekân olarak algılanır: “*Caradoc’un uyarıcı sesini duydum: Charlton umarım, sen de Arapların giysilerinin altına bir şey giymeden dolaştığı, etrafı palmiye çevrili bir oğlancılar prensliği hayaliyle yaşayan İngilizlerden değilsindir.*”⁵¹ Yaşamı boyunca hemen her konuda yoğun bir okuma faaliyetinde bulunan ve bilgisini arttıran Durrell, Türkler söz konusu olduğunda, onlarla ilgili okuma bilgilenme ihtiyacı hissetmediği izlenimi vermektedir. Durrell, cinsel konularda Türklere ilişkin yanıltıcı bilgiler verdiği gibi, kendi zihninden ürettiği bu algılamayı daha da ileri götürerek, Türkleri alay konusu yapar ve en sonunda saldırgan bir tutumla aşağılar. Bu tutumun en çarpıcı örneği, Türklere ‘kızların sünnet edildiği’ şeklindeki ifadeleridir.⁵²

Kitabın bir başka yerinde, yazar kadınlarla ilgili bir başka konuya yer verir ve Türklere hem de İstanbul gibi bir metropolde evlenen kızlardan başlık parası alındığı ve aileye bir gelir olarak görüldüğünü dolayısıyla, kızların başlık parası için alınıp satılan bir nesne muamelesi gördüğünü belirtir.⁵³ Durrell, Türkler hakkında olumsuz nitelermelerde bulunur ve kadınları kişisizleştirerek, erkekleri de en sık kullandığı nitelmeyle, ‘hadım’laştırarak betimler. Bu betimlemeler arasında en sık kullanılanlar şunlardır: *Şişman, kel kafalı, besi horozuna benzer bir*

⁵⁰ Durrell, *The Revolt of Aphrodite*, s. 55.

⁵¹ Durrell, *The Revolt of Aphrodite*, s. 47.

⁵² Durrell, *The Revolt of Aphrodite*, s. 63.

⁵³ Durrell, *The Revolt of Aphrodite*, s. 95.

*adam, hadım olduğunu hemen anladım*⁵⁴ *ifadesiz yüzlü bir hadım,*⁵⁵ *uzun boylu kel hadım,*⁵⁶ *kel, yaşlı hadım,*⁵⁷ *hadım,*⁵⁸ *hadımların sesi.*⁵⁹

Durrell, Batılılar söz konusu olduğunda onların erkeklerinin eşcinsel olanlarını da estetize eder ve yüceltir. Ancak Türkler'e gelince iktidarın ve gücün sembolü olan erkekleri bu özelliklerini iğdiş etmek suretiyle dişileştirir. Durrell'in politik anlayışı, İngiliz Sömürgeciliğini meşrulaştırmak, İngiltere'nin başarısı için çalışmaktır. Kıbrıs'ta, Yugoslavya'da, Arjantin ve Mısır'da bizzat İngiliz sömürgesinin sözcülüğünü yapmış ve o halkların İngiltere'ye bağlılığını temin etmeye çalışmış, ülkesinin çıkarlarına aykırı davranış ve eylemlerde bulunanları ise şiddetle eleştirmiştir. Ancak Türkiye söz konusu olduğunda, Durrell'in tutumunda Türkiye ve Türklere karşı nesnel ve eleştirel bir yaklaşım görmek tamamen imkânsız bir hale gelir. Üstelik Durrell, bu konuda herhangi bir kanıt belirtmez. Yazdıklarını sadece kendi gözlemlerine dayanarak "kerameti kendinden menkul bir tarzda" karşısına her çıkan Türk erkeğini, "hadım olduğunu hemen anladım" diye nitelendirir. Durrell için bir erkeğin Türk olması, onun hadım olmasıyla eşdeğer gibidir. Yine yazarın kel ve hadım sıfatıyla nitelendirdiği bu insanların hemen hepsi fiziksel açıdan orantısız bedenleri, şişman veya sağlıksız görünüşleriyle oldukları kadar, sosyal statü açısından da uşak veya hamal gibi mesleklere mensup kişilerdir. Durrell'in hadımlar diye bellediği insanların içinde din adamlarına da rastlanmaktadır

Yazara göre İstanbul'da neredeyse hadımlardan başka erkek yoktur veya kendisi bu tür insanlardan başka kimseyi görmemektedir. Ve okur, sanki iğdiş edilmiş insanların son derece yaygın ve hadımlığın olağan bir durum olduğu, hatta bu iş için kurulmuş merkezler olduğu izlenimine kapılır. Durrell'a göre Türkiye'de bu işi yapan insanlar, berberler ve bazı yerlerde insanların eşcinsel yapan merkezler dahi vardır. Ona göre bu insanları herkes tanır.⁶⁰

Durrell'in Türkler hakkındaki görüşleri sadece kadınları ve erkekleri kadınlık ve erkeklik özelliklerinden koparıp cinsel niteliklerle, hatta lakaplar takarak onları değersizleştirmekten ibaret değildir. Bunların

⁵⁴Durrell, *Tunc*, s. 110.

⁵⁵Durrell, *Tunc*, s. 126.

⁵⁶Durrell, *TheRevolt of Aphrodite*, s. 67.

⁵⁷Durrell, *Nunquam*, s. 43

⁵⁸Durrell, *Nunquam*, s. 55

⁵⁹Durrell, *Tunc*, s. 67

⁶⁰ Durrell, *Nunquam*, s. 45.

dışında kalanların hepsi de, taş kafalı, böcek kafalı, kalın kafalı, uyuşuk, tembel, doğru düzgün konuşma özürsüz, çirkin, pejmürde kılıklı, asık suratlı, en hafif tabirle uyuşturucu bağımlısı veya dövülmekten hissizleşmiş, giyim zevki adına bir şey bilmeyen, mitolojide insanın ruhunu alan kötü cine ve modası geçmiş kırık mobilyalara benzeyen insanlar olarak ve buna benzer daha pek çok ağır hakaretlerle aşağılanır.⁶¹

Durrell, Türkleri sadece tembel değil aynı zamanda anlayışsız, kalın kafalı; mekânlarını da pis kokulu olarak betimler.⁶² Yazarın, Türkler hakkında öne çıkardığı nitelermelerden biri de *tembellik* yakıştırmasıdır. Durrell, *Kıbrıs'ın Acı Limonları*'nda da Türkler hakkında yaptığı tembellik yakıştırmasını *Afrodit'in Başkaldırısı*'nda da kimi zaman aynı sözcüklerle, kimi zaman da farklı ifadelerle tekrarlar. Biraz önceki ifadesinde aynı sıfatı kullanırken, burada “*kimse onu onarma zahmetine girmemişti*” der, *Kıbrıs'ın Acı Limonları*'nda ise “*Tipik Türk Tarzı kullanılmama hali ve tembellik örneği*” demekte ve yine aynı yakıştırmayı yapmaktadır. Bu konuda gerek Kıbrıs Türkleri, gerekse Türkiye Türkleri arasında herhangi bir ayırım yapmayan yazara göre tembellik, Türklerin tipik ırksal bir özelliği, bir tarzı, ırksal bir özellik ve nihayet Osmanlı'nın da tipik bir niteliği ve Türkiye'yi iliklerine kadar tüketen bir hastalıktır: “*Kharon'a** benzeyen Türk'ün bizi oradan son sürat uzaklaştırması gerekiyordu; ama uyuşuk, tembel ırkının tipik bir örneği idi.”⁶³ ... uyuşuk Osmanlı dünyasının kasvetli ruhlu kişiliksizliği...⁶⁴

Yazar, bir gün arkadaşlarıyla çıktığı bir av partisinde karşılaştığı bir grup Türk ile ilgili gözlemlerini şöyle aktarır. Burada da Türkler sadece dış görünüş ve kılık-kıyafetleriyle değil, kaba, sert ve beceriksiz davranışlarıyla söz konusu edilirler: *Oralarda (Türkiye'de Boğaz Köprüsü üzerinde) bir yerlerde keşif uçakları bizi selamlamak için geldiler: Moğol kuklaları gibi savaş uçaklarından dışarı bakan asık suratlar. Ortaçağdaki zırhlı Japon şövalyelerine benzeyen suratlar.*⁶⁵

Durrell'in en kışkırtıcı ifadelerinden birinde de dervişlerin hallerini betimlerken şu ifadeleri kullanır: *Havlayan dervişlerin huzur kaçırıp çığlıkları kulaklarında çınladı sanki birden; ... bağırap, ağızlarından köpükler saçarak kendilerini nasıl caminin zeminine attıklarını görür gibi oldum. Ya da nasıl kurbağalar gibi bağıraparak tozları dövdüklerini.*⁶⁶ Böylesine saldırgan bir dil kullanan Durrell, minareleri de insan cinsel organına benzetir: “*Şifre, evet güneşte pişip şişkin şekillere dönüşen şu*

⁶¹ Durrell, *Nunquam* s. 101.

⁶² Durrell, *Nunquam*, s. 164.

* Yunan mitolojisinde insanların canlarını alan kötü cin.

⁶³ Durrell, *Nunquam* s. 131.

⁶⁴ Durrell, *Nunquam*, s. 37.

⁶⁵ Durrell, *Nunquam*, s. 218.

⁶⁶ Durrell, *Nunquam*, s. 262.

azametli sıvı dışkı duvarları. Her şeyin hoş nefis bir çekiciliği vardı - baştan çıkarıcı palmyeler, penis minareli kubbeler, kâbusa dönmüş bir düşün, uçuk, solgun renkleri.”⁶⁷ Yazar, mahalli sanatçıların şarkı söylemelerine dahi tahammül edemez ve ‘uluma’ sözcüğüyle onları aşağılar: “yerel şarkıcıların ulumalarını dinlerlerdi.”⁶⁸ Türkleri ‘hadımlaştırın’, ‘çirkinleştiren’ Durrell, daha da ileri giderek, bu kez de hamalları ‘inek sürüsüne’ benzetmek suretiyle, gördüğü her insana hakaret ederek saldırır ve bununla da yetinmeyerek Türk insanını sahtekârlıkla suçlar: (Benedicta'nın) yanına oturup hediyemi açtım. “Sana küçük bir Şiraz halısı getirdim” dedim, aldığım şeyden duyduğum gururla. “Afgan halısı. Seni kandırmışlar,” diyerek gülünce allak bullak oldum.”⁶⁹

Durrell’a göre İstanbul’da insanların öncelikle yabancıların yaşam koşulları güvenli olmaktan son derece uzaktır. Türkiye o denli tekin olmayan bir ülkedir ki, her an her şey başınıza gelebilir: Hiç beklemediğiniz bir yerden size birileri ateş edebilir, can güvenliğiniz tehlikeye girebilir, en azından peşinizde adamlar sizi hiç bir zaman rahat bırakmaz. Bunları yapanların Müslüman olduklarının altını çizerek, dindar fanatiklerin tehdidi altında oldukları izlenimi verir. Durrell, ayrıca yaşamın ve geçimin zor olduğunu, daha da önemlisi insanın ahlaklı kalarak geçimini temin etmesinin çok zor olduğunu öne sürer. Yazar, Türkiye’de ve özellikle İstanbul’da yaşamın bir yabancı için ne denli tehlikeli ve zor olduğuna okuyucuyu ikna etmek için kendi başından geçtiğini öne sürdüğü olaylarla bunu kanıtlamaya çalışır.⁷⁰

Yazara göre İstanbul o kadar tehlikeli bir kenttir ki, insanın kendisini güvende hissederek yürümesi bile neredeyse imkânsızdır. Durrell’a göre tramvayın çıkardığı tuhaf sesle bir serseri mayın gibi ortalıkta yankılandığı loş sokaklar, kötü niyetli insanların fırsat kolladığı mekânlardır: “Bir kere daha tramvayın şaşkın domuz gibi bağırdığı iyi aydınlanmamış sokaklardan geçtik. Kont arada bir durup sanki izlenip izlenmediğimizi anlamak için geriye bakarak ihtiyatla yürüyordu.”⁷¹

Durrell’da da II. Abdulhamid’in kuşkuculuğu belirleyici fakat abartılar ve çarpıtmalarla yüklüdür. Ayrıca, II. Abdulhamid kuşkuculuğun yanı sıra Batıl inançlara da sahiptir. Yazar, II. Abdühamid üzerinden yanlış dini inanışların yaygın olduğunu da ima eder.⁷² Durrell, bir başka yerde o denli ileri gider ki, II. Abdulhamid’in delirdiğini ve elinden bir kaza çıktığını ve “bir keresinde uyuklarken küçük yeğeni

⁶⁷ Durrell, *Tunc*, s. 94.

⁶⁸ Durrell, *Nunquam*, s. 36.

⁶⁹ Durrell, *Tunc*, s. 153.

⁷⁰ Durrell, *Tunc*, s. 96.

⁷¹ Durrell, *Tunc*, s. 105.

⁷² Durrell, *Nunquam*, s. 33.

koşarak içeriye girmiş, adam çocuğu öldürmüş”⁷³ olduğunu öne sürer. Durrell’a göre II. Abdulhamid sadece paranoyak değil, aynı zamanda cinsel tatminsizlik ve iktidarsızlık yaşayan bir insandır. Aslında bu küçük düşürücü ifadeler, Durrell’in cinsel sapmaları bile normal gösteren normal davranış kalıplarını ise ters yüz eden anlayışıyla uyumluluk gösterir: “Dediklerine göre iktidarsızmış ve bu da zevk aldığı çok az şeyden biriymiş.”⁷⁴ Kendisini Yıldız Sarayı’na kapatması, düşünce ve kişiliğini sadece yakın çevresine açması, dışarıyla olan ilişkilerini “görünmeden var olma” prensibiyle sınırlı tutması nedeniyle şahsiyeti hakkında Türkiye’de de İslam aleminde de, Batı’da gençleri, kadınları öldürüp denize attığı, tonlarca altını hazinesine yığıdığı, binlerce cariyesinin olduğu gibi pek çok spekülasyon yapılmıştır.⁷⁵ Durrell’in, bununla da yetinmeyerek, II. Abdulhamid’i kana susamış, öldürmekten haz alan bir katil durumuna düşürmek için kullandığı ifadeler dehşet vericidir: ucuna ağırlık bağlanmış, kadın kafası dolu çuvalları görebilirsiniz- kırk kadar; cinselliğe karşı duyduğu ani bir tiksinti sırasında Abdulhamid tarafından kedi gibi öldürtürmüşler.⁷⁶ Durrell, sadece Sultan Abdulhamid hakkında değil, bir başka Osmanlı Padişahı hakkında da oldukça ilginç bir olay aktarır: Duvarda delik açtırıp gelen geçenleri okla vuran padişah. Padişahın kim olduğunu söylemeden aktardığı bu olayın kaynağını ve bu bilgileri nereden aldığını da belirtmez: Burada sözü edilen son sultan yine Batılı kaynaklara göre Sultan IV. Murat’tır. Ve Durrell bu bilgiyi de G. Young tarafından yazılmış *Constantinople* adlı bir kitaptan almıştır.⁷⁷ Söz konusu kitapta verilen bilgilere göre “öfkeli Sultan Alay Köşkünde oturur; elinde bir tüfek (revolver) ile oradan geçen insanları hedef alarak atış talimi yapardı.”⁷⁸

SONUÇ

Durrell’in Türk toplumunu tarihsel, kültürel dinsel pratikler ve yaşam biçimi açısından incelerken, ileri sürdüğü görüşlerin genellemelerden öteye gidemediği ve bilimsel temellerden ve düzeyinde kaldığı, bilimsel dayanaklardan yoksun kaldığı anlaşılmaktadır. Örneklerin tüm topluma mal edildiği, olumsuz genellemelere gidilmesinde sakınca görülmediği hemen fark edilir. Durrell’in Türklere dair algısı tipik bir oryantalist bakış açısını yansıtmının da ötesinde, daha

⁷³ Durrell, *Tunc*, s. 117.

⁷⁴ Durrell, *Tunc*, s. 104.

⁷⁵ Selim Deringül, *İktidarın Sembolleri ve İdeoloji: II. Abdulhamid Dönemi (1876-1909)*, Çev. Gül Çağalı Güven, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 83.

⁷⁶ Durrell, *Nunquam*, s. 43.

⁷⁷ Pine, *Lawrence Durrell: The Mindscape*, s. 426.

⁷⁸ G. Young, *Constantinople*, Methuen, London, 1926, s. 143.

sert ve kuşkucu, olumsuz, ön yargılardan beslenen, cinsel içerikli bir söyleme sahiptir. Kıbrıslı Türkleri sürüngen benzeten Durrell'a göre Kıbrıslı Rumlar da, Türklerle birlikte yaşadıklarından ve onlarla aynı mekânı paylaştıklarından ötürü zamanla Türklere benzemişlerdir. Bu olumsuz genellemeler o denli yaygındır ki, gerek *Kıbrıs'ın Acı Limonları*'nda gerekse *Afrodit'in Başkaldırısı*'nda Türklerle ilgili olumlu bir eleştiriye yer verilmemiştir.

KAYNAKÇA

AYDIN, Kamil; *Images of Turkey in Western Literature*, The British Council, 1999.

BEGNAL, Michael H; Ed. *On Miracle Ground: Essays on the Fiction of Lawrence Durrell*. Lewisburg, Bucknell University Press, 1990.

BOONE, Joseph A.; "Lawrence Durrell, *Alexandria Quartet*: Homoerotic Negotiations in Colonial Narrative." *Libidinal Currents: Sexuality and The Shaping of Modernism*. Chicago, University of Chicago Press, 1998

_____. "Mappings of Male Desire in Durrell's *Alexandria Quartet*", *South Atlantic Quarterly* 88, 1989, ss. 73-106.

BOOTH, Wayne C; *The Rhetoric of Fiction*, 2nd ed. Chicago, University of Chicago Press, 1983.

BOWKER, Gordon; *Through the Dark Labyrinth: A Biography of Lawrence Durrell*. New York, St. Martin's Press, 1997.

BRIGHAM, James A; "The Uncommon Ground." *Into the Labyrinth: Essays on the Art of Lawrence Durrell*. Ed. Frank L. Kersnowski. Ann Arbor, UMI Research Press, 1989, 23-29. .

CHRISTENSEN, Peter G; "The Achievement and Failure: Durrell's Three Early Novels", *Lawrence Durrell: Comprehending The Whole*. Edited By Julious Rowan Raper, Melody L. Enscoe, Paige Matthey Bynum. University Of Missouri, Columbia, 1995, s. 231.

DASENBROCK, Reed Way; "Lawrence Durrell and the Modes of Modernism", *Twentieth Century Literature* 33, 1987, s. 525.

DAVISON, Roderic H.; *The Modern Nations in Historical Perspective: Turkey*. Prentice-Hall Inc., New Jersey, 1968.

DERİNGİL, Selim; *İktidarın Sembolleri ve ideoloji: II. Abdulhamid Dönemi (1876-1909)*. çev: Gül Çağalı Güven, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2002.

DICKSON, Gregory; "Sprengler's Theory of Architecture in Durrell's Tunc and Nunquam" *Deus loci: The Lawrence Durrell Newsletter* 5.1,1981, ss. 272-80.

DURRELL, Lawrence; *Pied Piper of Lovers*. London, Cassell, 1935.

_____. *Panic Spring*. London, Faber, 1937.

_____. *The Black Book*. The Olympia Reader, Selections From the Traveller's Companion Series. Ed. Maurice Girodias. New York, Quality Paperback Book Club, 1965.

- _____. *Prospero's Cell: A Guide to the Landscape and Manners of the Island of Corcyra*, Faber, London, 1975.
- _____. *Cefalu*, London, Editions poetry, London, 1947. As *The Dark Labyrinth*, Ace, London, 1947.
- _____. *Sappho: A Play in Verse*, Faber, London, 1950.
- _____. *A Key to Modern British Poetry*. Norman, University of Oklahoma Press, 1952.
- _____. *Bitter Lemons of Cyprus*. London, Faber & Faber, 1957.
- _____. *and Henry Miller. A Private Correspondence*. Ed. George Wickes. New York, E. P. Dutton, 1963.
- _____. *The Alexandria Quartet*. London, Faber & Faber, 1962.
- _____. *Justine: A Novel*. London, Faber & Faber, 1957.
- _____. *Balthazar. A Novel*, London, Faber & Faber, 1958.
- _____. *Mountolive: A Novel*, London, Faber & Faber, 1958.
- _____. *Clea: A Novel*. London, Faber & Faber, 1960.
- _____. *Spirit of Place: Letters and Essays on Travel*. Edited by Alan G. Thomas. London, Faber, 1969.
- _____. *The Revolt of Aphrodite*. London, Faber and Faber, 1974.
- _____. *Reflection on a Marine Venus*. New York, Penguin, 1978, s. 53.
- _____. *Tunc: A Novel*. London, Faber & Faber, 1957.
- _____. *Nunquam: A Novel*. London, Faber & Faber, 1970.
- _____. "Overture" *On Miracle Ground: Essays on the Fiction of Lawrence Durrell*. Begnal, Michael H., Ed Lewisburg, Bucknell University Press, 1990, ss. 11-25
- _____. *Monsieur, or The Prince of Darkness*. London, Faber & Faber, 1974.
- _____. *Liva, or Buried Alive*. London, Faber & Faber, 1978.
- _____. *Constance, or Solitary Practices*. London, Faber & Faber, 1982.
- _____. "From The Elephant's Back." *Poetry London/Apple Magazine 2* 1982, ss. 1-9.
- _____. *Sebastian, or Ruling Passions*. London, Faber & Faber, 1983.
- _____. *Quinx, or The Ripper's Tale*. London, Faber & Faber, 1985.
- _____. *A Smile in the Mind's Eye*. London, Wildwood House, 1980.
- _____. *Miller Letters, 1935-1980*. New York, New Directions, 1988.
- FERTILE, Candace; "The Role of Writer in Lawrence Durrell's Fiction" *On Miracle Ground: Essays on the Fiction of Lawrence Durrell*. Ed Michael H. Begnal. Lewisburg, Bucknell University Press, 1990, s. 74
- FOUCAULT, Michel; *Dits et écrits*, Gallimard, Paris, 1 vol., 1994, ss. 161-162., akt. Karlis Racevskis, "Edward Said ve Michel Foucault: Benzerlikler ve Uyumsuzluklar", çev. Salih Akkanat, *Oryantalizm: Tartışma Metinleri*, ed. Aytaç Yıldız, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2007.
- _____. *Power/Knowledge*, Pantheon Books, New York, 1980.
- _____. *Hapishanenin Doğuşu*, Çev: Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi: 1992
- FRIEDMAN, Alan Warren; Ed. *Critical Essays on Lawrence Durrell*. Critical Essays on British Literature. Boston, G.K. Hall & Co., 1987.

GEORGEON, François; *Sultan Abdulhamid*. çev: Ali Berktaş. Homer Kitabevi, İstanbul, 2006.

GIFFORD, James Donald; *'The Unknown is Constant' The Fiction and Literary Relationship of Lawrence Durrell and Henry Miller*. University of Alberta, 2006.

_____. "Reading Orientalism and The Crisis of Epistemology in The Novels of Lawrence Durrell" *CLC Web. Comparative Literature and Culture: A WWWeb Journal* 1 (1999), s. 3. <<http://www.arts.ualberta.ca/clcwebjournal/clcweb99-2/gifford99.htm>> (25.02.2008).

GWYNNE, Rosalind; "Islam and Muslims in the Alexandria Quartet" *Deus Loci: The Lawrence Durrell Journal* 5 (1997), ss. 90-102.

HERBRECHTER, Stefan; *Lawrence Durrell, Postmodernism and the Ethics of Alterity*. Postmodern Studies 26. Amsterdam, Rodopi, 1999.

HUSSEIN, Abdirahman A.; *Edward Said: Criticism and Society*. New York, Verso, 2002.

HÜLAGÜ, M. Metin; *Sultan II. Abdulhamid'in Sürgün Günleri: Hususi Doktoru Atf Hüseyin Beyin Hatıratı*, İstanbul, Pan Yayıncılık, 2003.

Ed. Nezar Al-Sayyad. Brookfield, VT, Avebury –Ashgate, 1992, ss. 83-105.

KABBANİ, Rana; *Europe's Myth's of the Orient*, Indiana UP, Bloomington, 1986.

KACZVINSKY, Donald P; *Lawrence Durrell's Major Novels, or The Kingdom of the Imagination*. London, Associated University Presses, 1997.

_____. "Memlik's House and Mountolive's Uniform: Orientalism, Ornamentalism and

KINZER, Stephen; *Bellapais Journal*. Bitter Memories of a Love Affair With Cyprus, April 15, 1998.

KUMRULAR, Özlem; *Türk Korkusu*. İstanbul, Doğan Yayıncılık, 2008.

LILLIOS, Anna (ed.); *Lawrence Durrell and the Greek World*. London, Associated University Presses, 2004.

LOOMBA, Ania; *Kolonyalizm/Postkolonyalizm*, çev: Mehmet Küçük, İstanbul: Ayrıntı, 2000.

MACNIVEN, Ian S; *Lawrence Durrell: A Biography*. London, Faber & Faber, 1998.

MITCHELL, Timothy; *Colonising Egypt*. University of California Press, 1988.

MOORE, Harry T; ed. *The World of Lawrence Durrell*. Carbondale, Southern Illinois University Press, 1962.

PINCHIN, Jane Lagoudis; *Alexandria Still: Forster, Durrell and Cavafy*. Princeton Essays in Literature. Princeton, Princeton University Press, 1977.

PINE, Richard; *Lawrence Durrell: The Mindscape*. New York, St Martin's, 1994.

RAPER, Julius Rowan; Eds. *Lawrence Durrell: Comprehending the Whole*. Columbia, University of Missouri Press, 1995.

REDDAWAY, John; *Burdened with Cyprus*, Great Britain, Clarendon Press, 1985.

ROBINSON, Jeremy; *Lawrence Durrell: Between Love and Death, Between East and West*. Kidderminster, Worcester, England, Crescent Moon, 1995.

RUBIN, Andrew N; "Edward W. Said (1935-2003)" , *Oryantalizm: Tartışma Metinleri*, ed. Aytaç Yıldız, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2007, s. 25.

SAID, Edward; *Şarkiyatçılık, Batı'nın Şark Anlayışları*. Çev: Berna Ülner, Metis, 1995.

_____*Kültür ve Emperyalizm*. Çev. Necmiye Alpay, İstanbul, Hil Yayın, 1998.

_____*The World, the Text, and the Critic*, Harvard University Press, Cambridge MA, 1983.

**BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ**

**Bingol University
Journal of Social Sciences Institute
ISSN: 1309-6672**

YAYIN İLKELERİ / THE PRINCIPLES OF THE PUBLICATION

Ulusal Hakemli olan Dergimiz, yılda en az iki sayı hâlinde yayımlanır.

This journal is published two issues in every year.

Dergide sosyal bilimler alanlarında Türkçe ve yabancı dillerde yazılmış özgün araştırma makaleleri yayımlanır.

Original articles written in Turkish or in any foreign languages are published in the area of social science in this journal.

Yazılar yayınlama ve danışma kurulunun onayından geçtikten sonra yayımlanır.

Articles are published after approving of editorial and advisory boards.

Yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

All writers are responsible for the content of the articles.

Tüm hakları saklıdır. Derginin adı belirtilmeden hiçbir alıntı yapılamaz.

No part of this publication may be reproduced or utilized in any form without referring the name of the journal.

MAKALE YAZIM KURALLARI

Dergide yayımlanması istenen yazılar, sosyal bilimler alanında, bilime katkısı olan, özgün çalışmalar olmalı ve aşağıda belirtilen nitelikleri taşımalıdır.

1- Türkçe ve yabancı dildeki başlıklar, yazının kapsamıyla uyumlu; yazının konusunu kısa, açık ve yeterli ölçüde yansıtmalıdır.

2- Türkçe ve yabancı dildeki özetler, yazının amacını, kapsamını ve sonuçlarını yansıtmalı ve yazının diğer bölümlerinden ayrı olarak yayımlanabilecek biçimde hazırlanmış olmalıdır.

3- Türkçe ve yabancı dildeki özetlere beşer tane anahtar kelime eklenmelidir.

4- Yazı, dil ve ifade yönünden, dilbilgisi kurallarına uygun olmalı, açık ve yalın bir anlatım yolu izlemeli, amaç ve kapsam dışına taşan gereksiz bilgilere yer verilmemeli ve makale yazım kurallarına uygun olmalıdır.

5- Makalenin hazırlanmasında bilinen bilimsel yöntemlere uyulmalı, çalışmanın konusu, amacı, kapsamı, hazırlanma gerekçesi vb. bilgiler yeterli ölçüde ve belirli bir düzen içinde verilmelidir. Makalede kullanılan şekil, tablo, fotoğraf ve diğer belgeler, bilimsel kurallara uygun olarak hazırlanmalı, yazının amacına ve kapsamına uygun olarak seçilmeli, yazıda değinilmemiş gereksiz belgelere ve kaynaklara yer verilmemelidir.

6- Makalede kullanılan şekil, tablo, fotoğraf ve diğer belgelerin kolayca anlaşılacak biçimde yalın ve yeterli bir açıklaması bulunmalıdır.

7- Yazıda kullanılan kaynaklar yazım kurallarına uygun olarak düzenlenmeli, değinilen her belge kaynaklar kısmında yer almalı, ancak yazıda değinilmeyen belgelere kaynaklar kısmında yer verilmemelidir.

8- Sonuçlar, araştırmanın amaç ve kapsamına uygun olmalı, ana çizgileriyle ve öz olarak verilmeli, metinde sözü edilmeyen veri ya da bulgulara yer verilmemelidir.

Makale aşağıdaki biçimde düzenlenmiş olmalıdır:

1- Kâğıt boyutu, 16,5x24,5 ebadına ayarlanır.

2- Yazılar kâğıdın bir yüzüne 12,5x19,5 cm. boyutunda basılır. (Kenar boşlukları üstten 2,5 alttan 2,5, iç kenar 2,5 dış kenar 1,5 cm. olacaktır.) ilk sayfada üstten 2 satır boşluk bırakılır.

3- Yazılar PC bilgisayarda Microsoft Word programında 11 punto Times New Roman karakteri ile 1,2 nk. satır aralıklı olarak yazılır.

4- Özetler 10 punto, yazı içindeki tablolar, fotoğraflar ve şekil adları ile dipnotlar 9 punto ile yazılır.

5- Makalenin başlığı ilk sayfanın başına kalın 14 punto büyük harflerle sayfa ortalanarak yazılır. Türkçe başlığın altına yabancı dilde başlık ilk harfler büyük diğerleri küçük olarak yazılır. Metin içindeki başlıklar öncesinde 12 punto sonrasında 6 nk boşluk bırakılır.

6- Başlıktan sonra 12 punto aralık verilerek yazar ad(lar)ı unvansız olarak yan yana sayfa ortalanarak yazılır. Unvan, çalıştığı kurum ve e.mail adresi dipnot olarak belirtilir.

7- Çalışma herhangi bir kurumun desteği ile gerçekleşmiş ise kurumun adı ilk sayfanın altında dipnot olarak belirtilir.

8- Yazar adından sonra 12 nk boşluk bırakılarak Türkçe ve yabancı dilde 150 kelimeyi geçmeyen özet yazılır ve yazının ana konusunu tanımlayan anahtar kelimeler bu özetlerde belirtilir.

9- Makale, tablo, şekil ve fotoğraf ve kaynaklar dâhil 30 sayfayı geçmemelidir. Makalenin toplam boyutu 3 mb'ı aşmamalıdır

10- Şekil, tablo ve fotoğraflar bilgisayar ortamında hazırlanıp metin içinde ya da sonunda sayfa boyutlarını (11,5x19,5cm.) aşmayacak şekilde yerleştirilir. Sayfa boyutlarını aşan şekil, tablo ve fotoğraflar ile renkli basılan sayfaların basım masrafları yazar tarafından karşılanır. Makalede yer alan fotoğraf ve şekillerin yoğunluğu düşük olmalıdır.

11- Tablo, şekil, fotoğraf başlıkları ile altlarındaki tablo, fotoğraf veya şekil arasında 6 nk ara bulunacaktır. Tablo, şekil ve fotoğraf başlıkları, bold.(siyah), 1 cm içeriden sağa yaslı, 9 punto yazı ile ve “**Tablo 1:**” şeklinde olacaktır.

12- Atıfta bulunulan kaynakların dipnotta gösterilmesi esastır. Dipnotlar, ilk yazılıştta yazarın adı, soyadı , “ “ arasında makale adı, kitap veya dergi adı, yayın yeri ve yılı sıralamasına göre gösterilir. Kitap adı, dergi adı veya benzeri kaynaklar, italik olarak yazılacaktır.

13- Açıklamalar ise, aynı şekilde sayfa altında dipnotta verilir. Aynı sıralamaya göre kaynağı gösterilir.

14. Yararlanılan kaynakların, metin içerisinde gösterilmesi mecburi görülen bazı durumlarda, uluslar arası kaynak gösterme esaslarına uyulur. Ancak açıklamalar yine dipnotta gösterilir.

15- Metin içinde ve dipnotta gösterilen bütün kaynaklar makalenin sonundaki Kaynakça listesine eklenir. Kaynakça, bölümünün boyutu10 puntoya ayarlanır. Bu bölümde yazar soyadı (büyük harf) ve adına göre alfabetik olarak dizilir. Çok yazarlı kaynak gösterimlerinde, ilk yazarın soyadından sonraki yazarların soyadlarının sadece ilk harfi büyük yazılır ve yazar soyaadları aynı şekilde öne alınır. Kaynakça listesinde, yazar adının bulunduğu ilk satır sonraki satırlara göre, 1 cm. içeriden asılı şekilde ayarlanır.

16- Kaynakların önüne sıra numarası konulmaz ve diğer bibliyografya kurallarına uyulur.

Makale teslim edilirken;

1- Yayınlanması istenen makaleler, yayın ve yazım ilkelerine göre A4 formatında bilgisayar ortamında hazırlanıp [www.bingol.edu.tr/ Fakülteler&Bölümler/Enstitüler/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Sosyal Bilimler Dergisi](http://www.bingol.edu.tr/Fakülteler&Bölümler/Enstitüler/SosyalBilimlerEnstitüsü/SosyalBilimlerDergisi) adresinden alınan başvuru formu ile birlikte sosbil@bingol.edu.tr e-posta adresine gönderilecektir. Aynı yazının, 1 nüsha bilgisayar çıktısı alınıp yazarlar tarafından imzalanarak Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sekreteryasına ulaştırılacaktır.

2- Hakem önerileri doğrultusunda yeniden düzenlenen makalenin son şekli, yeniden ve aynı şekilde sosbil@bingol.edu.tr adresine ve bir nüshası imzalanarak Enstitü Sekreteryasına gönderilir.

3- Hakemlerden olumlu rapor alamayan ve dergimiz yazım kurallarına göre hazırlanmayan makale yayınlanmaz, yazarına iade edilmez; bu konuda idari ve adli bir sorumluluk kabul edilmez.

Yazışma Adresi:

Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü 12100 BİNGÖL

Tif: 0 (426) 2150072 Faks: 0 (424) 215 1017

e-posta: sosbil@bingol.edu.tr